

INFORMACJE DLA MEDIÓW

Silent
Night
200TH
ANNIVERSARY

Franz Xaver Gruber

Życie i twórczość autora melodii „Cichej nocy”

Tylko dzięki spostrzegawczości swojego nauczyciela późniejszy twórca kolędy „Cicha noc“ mógł uwolnić się od zawodu tkacza i zrobić karierę jako nauczyciel i organista. Pochodzący z leżącej w Górnej Austrii prowincji Innviertel Franz Xaver Gruber (1787 – 1863) nauczał dzieci w szkole powszechnej, grał na organach i komponował muzykę sakralną. Większość swojego dorosłego życia spędził na Ziemi Salzburskiej. Jako największy sukces życiowy traktował awans na kierownika artystycznego muzyki sakralnej w Hallein. Doczekał się początków popularności swojej bożonarodzeniowej melodii, jednak światowej sławy kolędy już nie dożył. Mogli się nią cieszyć jego potomkowie.

Dzieciństwo i lata szkolne w Austrii Górnej

Franz Xaver Gruber przyszedł na świat 25 listopada 1787 roku i dorastał w ubogich warunkach. W jego rodzinnym domu, Unterweizburg 9 w gminie Hochburg-Ach w prowincji Innviertel, mieszkała oprócz rodziców, Josefa i Anny, trójka pozostałych dzieci. Mały Conrad był piątym dzieckiem. Po nim urodziło się jeszcze szóste. Dopiero w 1779 roku, w wyniku bawarskiej wojny o sukcesję, region przypadł w udziale „krajowi nad rzeką Enns“ czyli Austrii. Warunki gospodarcze były nieciekawe i chłopci małorolni dorabiali prowadząc domowe warsztaty tkackie. Franz Xaver Gruber, który zwyczajem tamtych czasów przyjął sobie imię swojego chrzestnego, musiał wyuczyć się najpierw rzemiosła ojca. Jednak już jako dziecko fascynował się muzyką. Andreas Peterlechner, nauczyciel Grubera ze szkoły powszechnej, wspierał talent muzyczny chłopca i udzielał mu nieodpłatnie lekcji muzyki, co spotkało się z brakiem akceptacji ze strony ojca. Po kilku latach przyjmowanych w tajemnicy przez ojcem lekcji gry na organach, Franz w wieku jedenastu lat otrzymał wreszcie swój własny instrument,. Stało się to, kiedy niespodziewanie mógł zastąpić chorego nauczyciela przy organach podczas mszy świętej, czym udowodnił rodzicom i pozostałym słuchaczom swój ponadprzeciętny talent.

„Próbka talentu“ w 1798

Tej niedzieli zachorował nieoczekiwanie nauczyciel, który miał grać na organach podczas sumy. Wszystko wskazywało na to, że msza święta pozostanie bez oprawy muzycznej. Zapytano więc chłopca, Franza Xavera Grubera, czy nie mógłby zastąpić swojego nauczyciela. Ojciec nie wierzył, że syn podda temu wyzwaniu, jednak po chwili wahania zgodził się i zaprowadził syna do kościoła. Okazało się, że chłopiec grał na organach tak pewnie i pięknie, jak jego nauczyciel. Umiejętności syna przekonały ojca, który przestał sprzeciwiać się pasjom muzycznym Franza Xavera. To był kluczowy moment w życiu chłopca. Zakupiono szpinet, który ojciec przetransportował z Burghausen do Hochburg. Od tej pory młodzieniec mógł oddawać się wieczorami i w czasie wolnym swojej muzycznej pasji.

W 1805 roku otrzymał zgodę ojca na wyuczenie się zawodu nauczyciela, o czym zawsze marzył. Najpierw doskonalił swoją wiedzę muzyczną u Georga Hartdoblera, organisty parafialnego w Burghausen. Miasto to leżało po drugiej stronie rzeki Salzach, na terenie Bawarii, czyli za granicą. Był czas wojen napoleońskich. Gruber ukończył z powodzeniem studium nauczycielskie w Ried im Innkreis i zdał w 1806 roku wszystkie egzaminy. Przepisowy rok praktyk jako

SalzburgerLand
Tourismus GmbH
Wiener Bundesstraße 23
5300 Hallwang | Salzburg

Mag. Primož Kompan
p.kompan@salzburgerland.com
T +43 662 6688 36
M +43 664 806688 36

Tirol Werbung GmbH
Maria-Theresien-Straße 55
6020 Innsbruck

Katarzyna Gaczorek, BA
katarzyna.gaczorek@tirolwerbung.at
T +43 512 5320 648

Oberösterreich
Tourismus GmbH
Freistädter Straße 119
4041 Linz

Dipl. Ing. Jitka Zikmundová, MBA
jitka.zikmundova@hornirakousko.cz
M +420 724 058 343

Tourismus Salzburg GmbH
Auerspergstraße 6
5020 Salzburg

Mag. Andrea Minnich
minnich@salzburg.info
T +43 662 88987 302

asystent nauczyciela spędził w Hochburg-Ach, u swojego promotora i mistrza - Peterlechnera.

Nauczyciel, zakrystian i organista w Arnsdorfie i Oberndorfie

W 1807 roku Gruber otrzymał swoją pierwszą posadę jako nauczyciel w Arnsdorfie. Wiązała się z nią także służba organisty i zakrystiana w pobliskim kościele. Nie obeszło się jednak bez przeszkód. Władze z Salzburgu nie uznały dyplomu zdobytego w Ried i Gruber musiał ponowić egzaminy. Jeszcze tego samego roku ożenił się ze starszą o 13 lat wdową po swoim poprzedniku, Marią Elisabeth Engelsberger. Takie postępowanie nie było wówczas rzadkością. Elisabeth miała zapewnić byt, w Gruber mógł się wprowadzić do zajmowanego przez nią służbowego mieszkania. Urodziło im się dwoje dzieci, które jednak wcześniej zmarły. Aby poprawić swoją sytuację finansową i w nadziei na otrzymanie w przyszłości lepszej posady nauczycielskiej, Gruber został dodatkowo organistą i kantorem w parafii św. Mikołaja w oddalonym o cztery kilometry Oberndorfie.

Arnsdorf i początki kariery muzycznej

Franz Xaver Gruber uchodził za dobrego nauczyciela, ale jego największą pasją była muzyka, która zapewne niejednokrotnie stanowiła dla niego pociechę w ciężkich czasach. Z dwanaściorga rodzonych dzieci Grubera tylko czwórka dożyła wieku dorosłego. Pochował dwie żony. Zamiłowanie do muzyki połączyło go w 1817 roku z wikariuszem pomocniczym w Oberndorfie, Josephem Mohrem. W Boże Narodzenie 1818 roku Franz Xaver Gruber skomponował melodię do sześciostrofowego wiersza „Cicha noc“, który wręczył mu Mohr. Ksiądz i nauczyciel śpiewali kolędę wspólnie po pasterce w kościele św. Mikołaja w Oberndorfie. Mohr akompaniował na gitarze. Po tym pierwszym wykonaniu Franz Xaver Gruber napisał aranżację organową kolędy, przy czym nie przykładał do niej specjalnej wagi. Określił ją mianem „prostej kompozycji”.

Punktem kulminacyjnym twórczości Grubera w Arnsdorfie była uroczystość 300-lecia sanktuarium "Maria im Mösl" w 1820 roku. Obchody jubileuszu trwały 5 dni, a uczestniczyło w nich 20 tysięcy wiernych. Koncertów orkiestry pod kierownictwem Grubera słuchali goście wysokiej rangi, jak choćby opaci klasztorów benedyktynów w Michaelbeuern i Salzburgu.

Po śmierci pierwszej żony Gruber poślubił w 1825 roku swoją byłą uczennicę, Marię Breitfuß. Małżeństwo doczekało się dziesięciorga dzieci, z których tylko czwórka dożyła wieku dorosłego: Franz Xaver, Elisabeth, Amalie i Felix. Gruberowi nie udało się przenieść do Oberndorfu. W międzyczasie doszło do różnicy zdań z przełożonymi. W 1829 roku przeniósł się jako nauczyciel i zakrystian do Berndorfu pod Salzburgiem, do gminy, która dbała o wysoki standard muzyki sakralnej.

Życie dla muzyki w Hallein

Najgorętsze pragnienie Grubera, by poświęcić się przede wszystkim muzyce, spełniło się w 1835 roku, kiedy został powołany na dyrygenta chóru, kantora i organisty w kościele parafialnym w Hallein. Hallein był dawniej drugim co do wielkości miastem w salzburskiej prowincji i liczył 3,5 tysiąca mieszkańców. Muzyk z wielkim zaangażowaniem poświęcił się kształceniu śpiewaków i muzyków chóru kościelnego. Zajmował się komponowaniem i uczestniczył w realizacji wielu wydarzeniach muzycznych poza Hallein. W 1841 roku zmarła druga żona Grubera. Rok później ożenił się po raz trzeci z przyjaciółką zmarłej żony, wdową po szewcu, Kathariną Wimmer (z domu Rieser) z Böckstein. Synowie Grubera z drugiego małżeństwa poszli w muzyczne ślady ojca. Starszy, Franz Xaver (1826-1871), założył w 1847 kółko śpiewackie, a w 1849 istniejący do dziś związek pieśniarski Halleiner Liedertafel. Drugi syn, Felix (1840-1884), przejął po ojcu funkcję dyrygenta chóru w Hallein. Zmarł w Hallein w 1863 roku ze starości.

W przeciwieństwie do Mohra, który zmarł już w 1848 roku, Gruber dożył pierwszych sukcesów kolędy w Niemczech. W roku 1854 w swoim dokumencie zatytułowanym „Autentyczny powód“ sprostował błędne informacje. Po pierwsze, że muzyka kolędy nie została skomponowana przez Michaela Haydna, a po drugie, że kolęda nie ma swoich korzeni w tyrolskim Zillertallu. Miejscem jej powstania jest Oberndorf na Ziemi Salzburskiej.